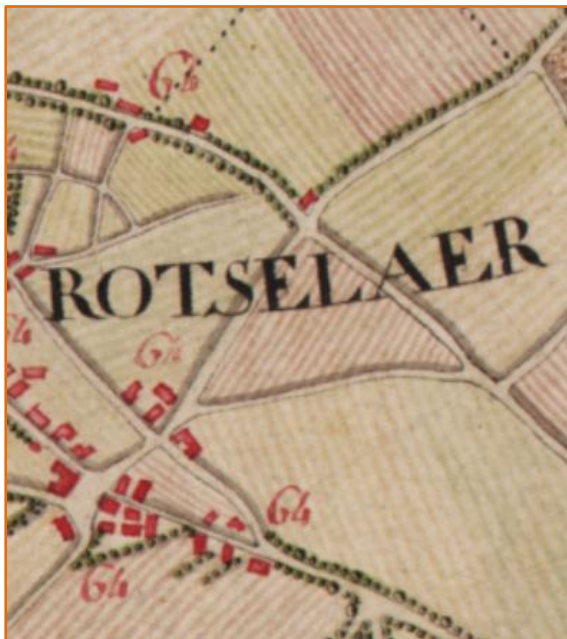

ARCHEOLOGIENOTA

ROTSELAAR – SINT-PIETERSSTRAAT

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
& G. VERBELEN
SEPTEMBER 2016

Titel
Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Rotselaar-Sint-Pietersstraat

Auteur(s)
Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen

Opdrachtgever
Durobouw bvba

Projectnummer
2016/031

Plaats en datum
Kortenaken, 13 september 2016

Reeks en nummer
ARCHEBO rapport 2016/031
ISSN 2034-5615

© 2016 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

Administratieve gegevens	1
1. Inleiding	2
1.1. Algemeen.....	2
1.2. Beschrijving onderzoeksopdracht	3
1.3. Doelstellingen	4
1.4. Randvoorwaarden	5
1.5. Onderzoeksvragen.....	5
2. Huidige & toekomstige situatie	5
2.1. Huidige situatie.....	5
2.2. Toekomstige situatie	7
3. Bureauonderzoek	9
3.1. Landschappelijke & bodemkundige situering	9
3.1.1. Topografische situering.....	9
3.1.2. Geologie & landschap	11
3.2. Archeologische data	18
3.3. Historiek & cartografische bronnen	22
3.4. Archeologische verwachting	25
4. Resultaten bureauonderzoek	26
4.1. Algemeen.....	26
4.2. Beantwoording onderzoeksvragen	26
4.3. Samenvatting / assessment bureauonderzoek	28
4.4. Programma van maatregelen.....	30
5. Bibliografie.....	30
6. Figurenlijst	30
7. Plannenlijst	31

Administratieve gegevens

Naam site:	Rotselaar– Sint-Pietersstraat		
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem		
Ligging:	Rotselaar, Rotselaar, Sint-Pietersstraat		
Kadaster:	Afdeling 1, sectie B, perceel 665K		
Coördinaten (zie hoofdstuk 1.2):	A	X	174663,1
		Y	182661,009
	B	X	174698,447
		Y	182623,386
	C	X	174650,302
		Y	182574,781
	D	X	174652,172
		Y	182624,641
Opdrachtgever:	Durobouw bvba		
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba		
Projectcode ARCHEBO:	ROSI 2016-031		
Projectcode bureauonderzoek:	2016H158		
Erkend archeoloog:	Jan Claesen OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Bewaarplaats archief:	Durobouw bvba (definitief)		
Grootte projectgebied:	ca. 3165 m ²		
Uitvoeringsperiode:	september 2016		
Reden van de ingreep:	Realisatie van appartement		
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein		
Thesauri-termen:	Bureauonderzoek, onbepaald		

1. Inleiding

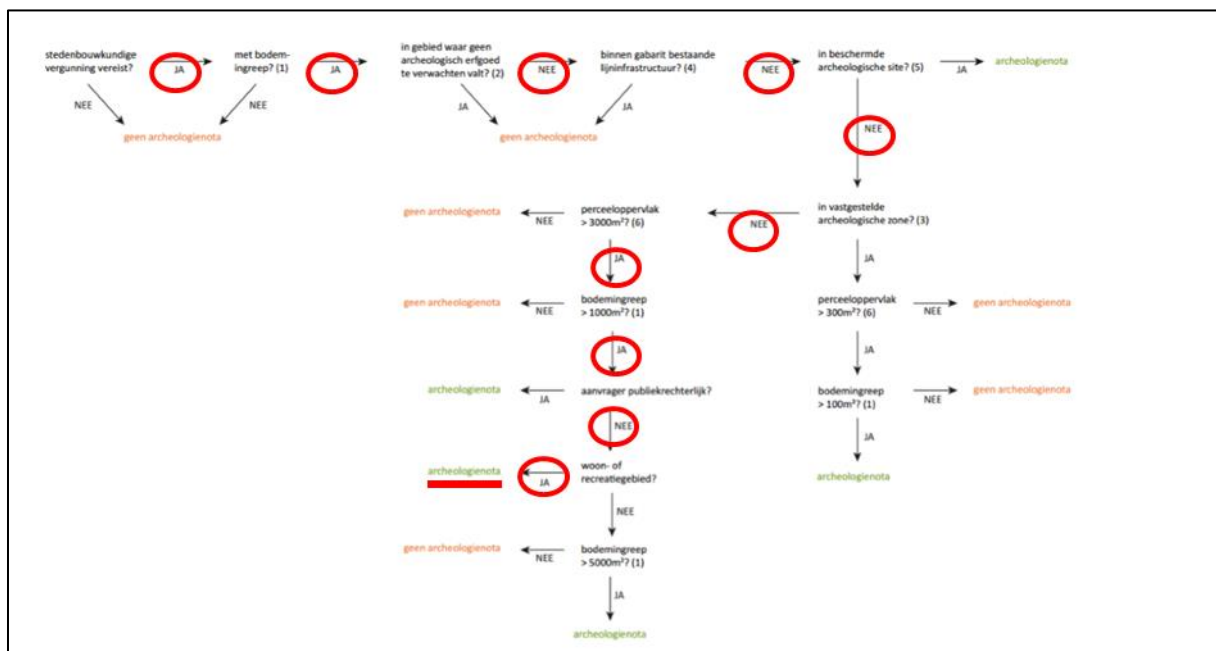
1.1. Algemeen

Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een stedenbouwkundige aanvraag is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

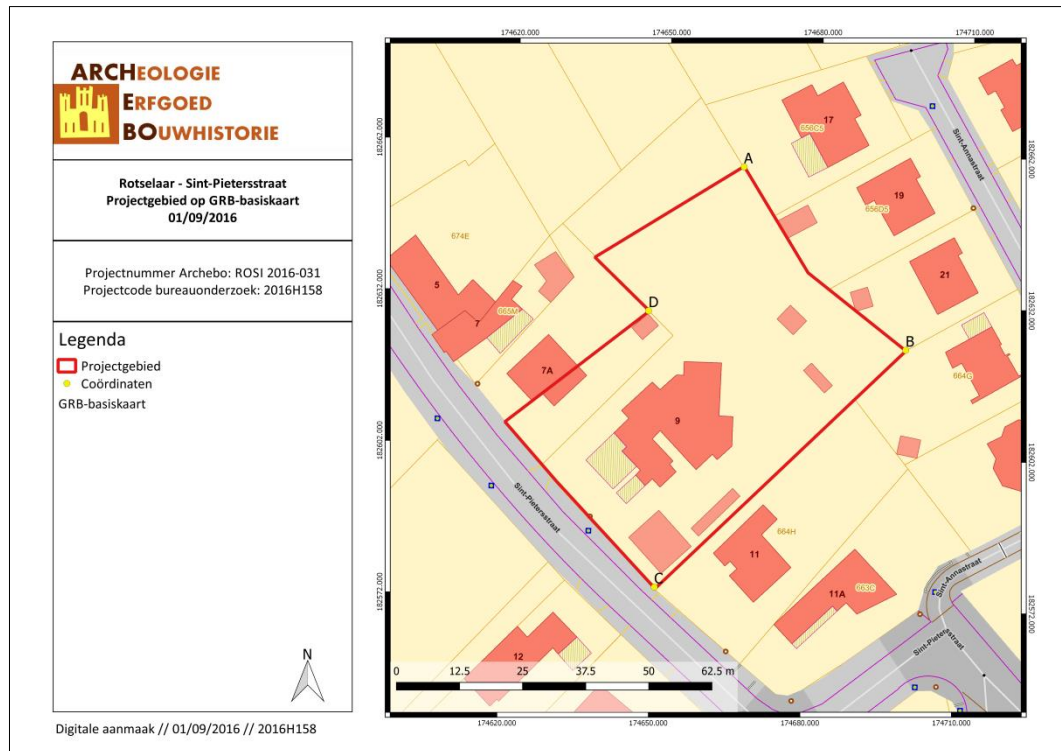
Hiervoor kan de beslisboom in Figuur 1 geraadpleegd worden.

Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen

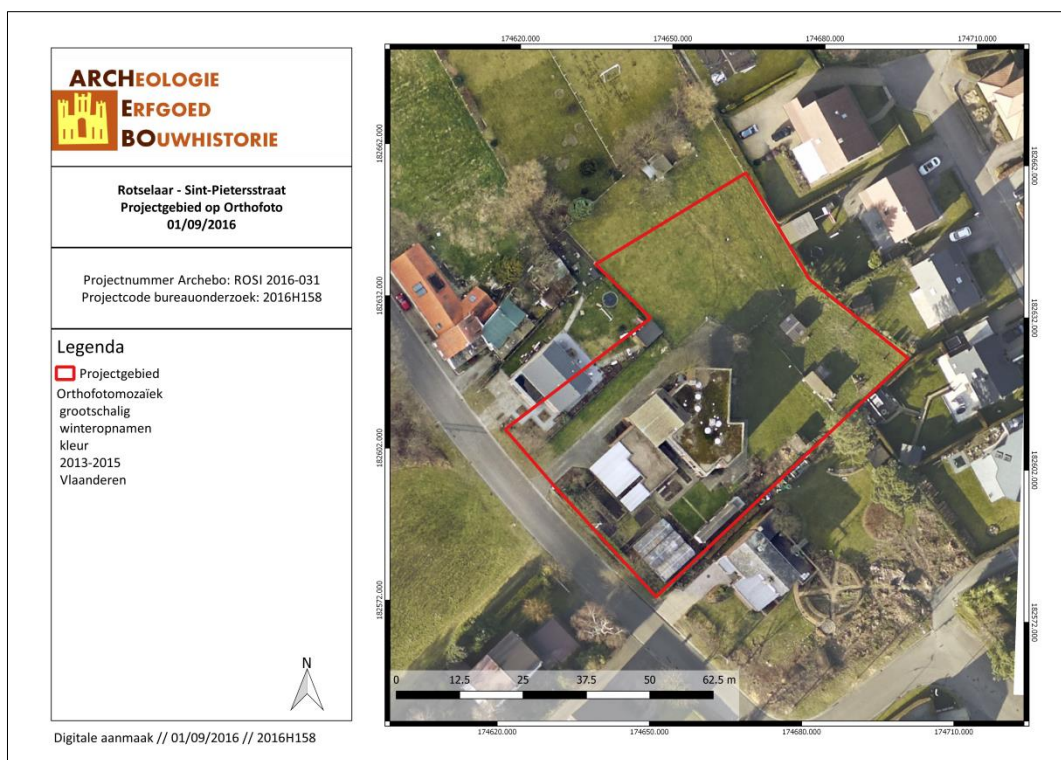
1.2. Beschrijving onderzoeksoopdracht

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van de initiatiefnemer een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een de bouw van een appartement gerealiseerd worden. Hierdoor dient er een archeologienota bij de bouwaanvraag toegevoegd te worden. Voorliggende archeologienota bevat enkel een bureauonderzoek.

ROSI/2016/09/01/1 – Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2016).

ROSI/2016/09/01/2 – Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).

1.3. Doelstellingen

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.4. Randvoorwaarden

Er dienen geen randvoorwaarden opgenomen te worden.

1.5. Onderzoeksvragen

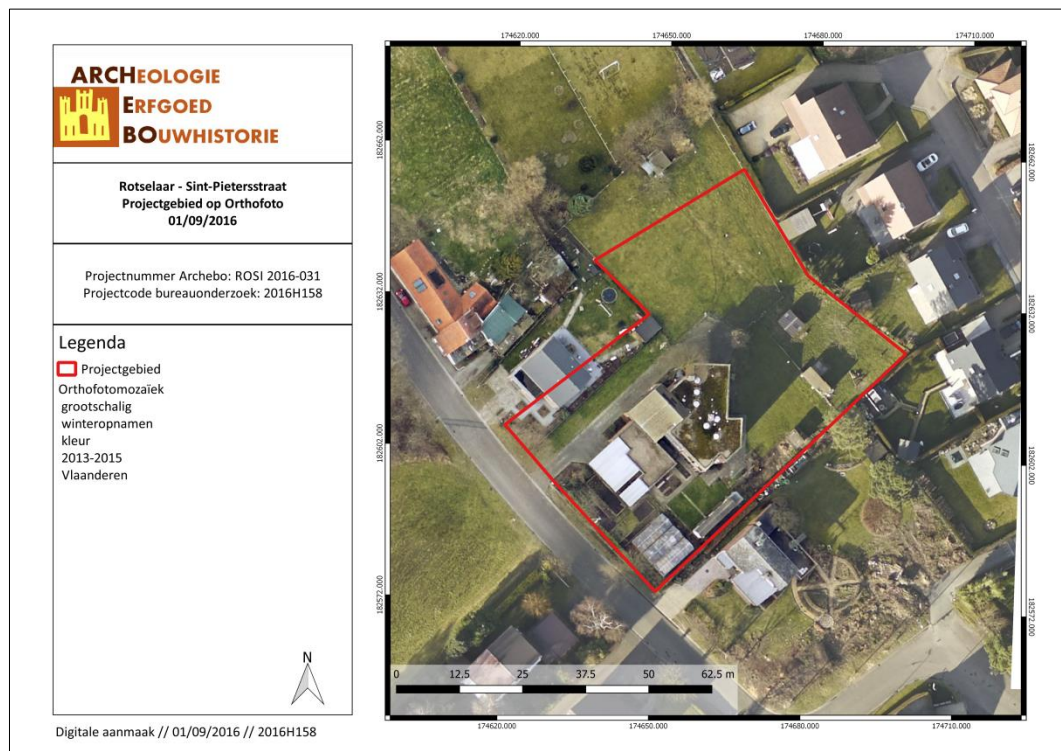
Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

2. Huidige & toekomstige situatie

2.1. Huidige situatie

Uit onderstaande afbeelding valt duidelijk af te leiden dat het onderzoeksgebied momenteel deels bebouwd is. De overige oppervlakte wordt in gebruik genomen als tuinzone en weiland. Exacte verstoringsdieptes van het gebouw zijn niet gekend, maar zeer aannemelijk zijn de funderingen in de vorstvrije zone gezet. Zodoende hebben deze de bodem minimaal tot -60cm mv verstoord.

ROSI/2016/09/01/3 – Digitale aanmaak

Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).

Uit de luchtfoto's genomen in 1971 blijkt dat het terrein toen nog onbebouwd was en deels werd ingenomen door gras- en/of akkerland en bos. Tussen 1979-1990 raakte de omgeving bebouwd en op de luchtfoto uit 2000-2003 valt duidelijk af te leiden dat de huidige bebouwing in deze periode reeds volledig aanwezig was op het terrein.

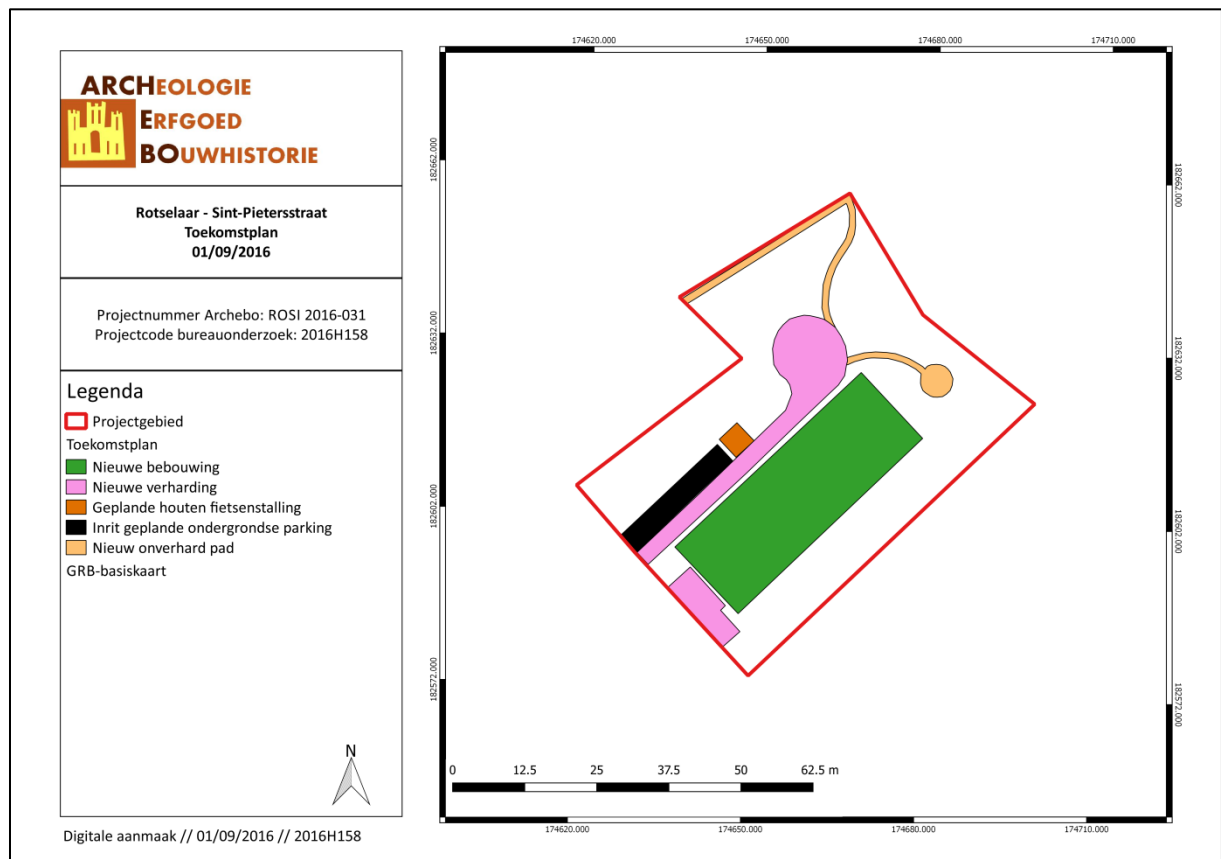
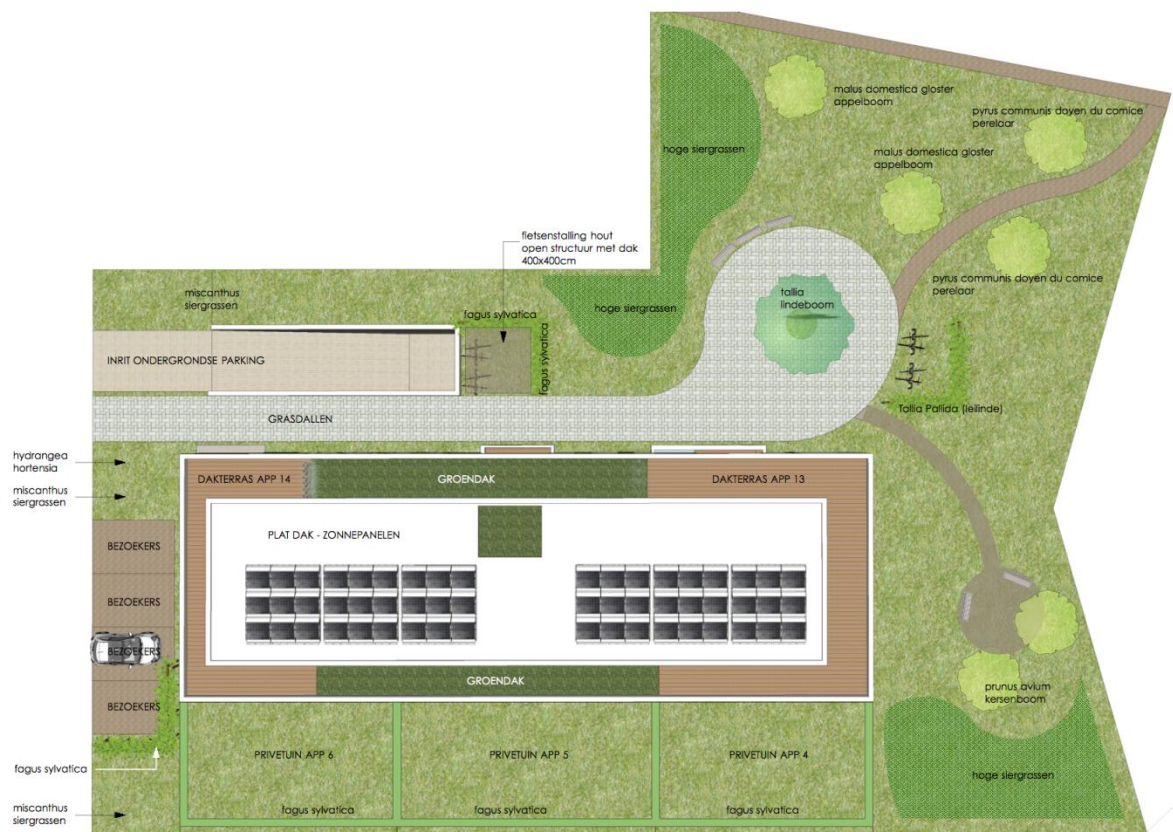
Figuur 5: Links, kleinschalige luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971; rechts, kleinschalige luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 (Geopunt, 2016).

Figuur 6: Middenschalige luchtfoto Vlaanderen, 2000-2003 (Geopunt, 2016).

2.2. Toekomstige situatie

Binnen het plangebied zal de bouw van een appartementsblok met ondergrondse parking gerealiseerd worden. Naast het appartementsgebouw wordt een verharde weg aangelegd. Er werden geen terreinprofielen van de geplande toestand verkregen, waardoor er niet kan ingeschat worden hoe diep de geplande ingrepen de bodem zullen verstoren. Aangezien er ook ingrepen in de bodem toegelaten zijn zonder vergunning (bv. aanleg zwembad, vijver, etc.), kunnen de terrein potentieel volledig verstoord worden.

ROSI/2016/09/01/4 – Digitale aanmaak

Figuur 7: De geplande toestand

3. Bureauonderzoek

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

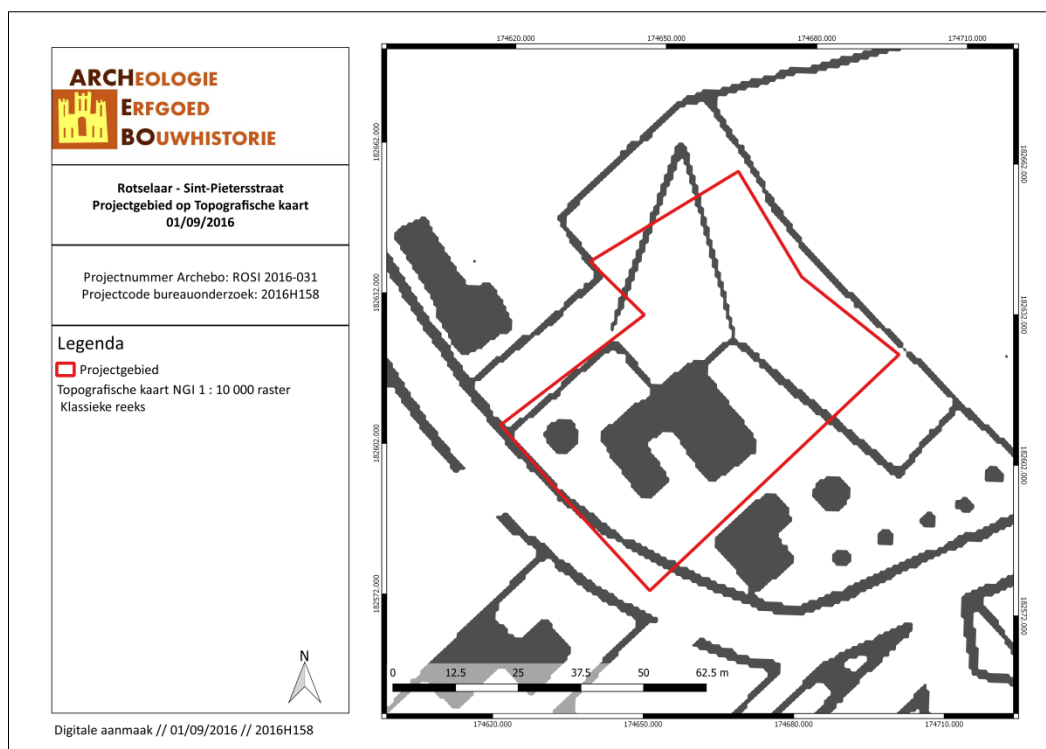
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in gegeoreferende vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplot om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1. Landschappelijke & bodemkundige situering

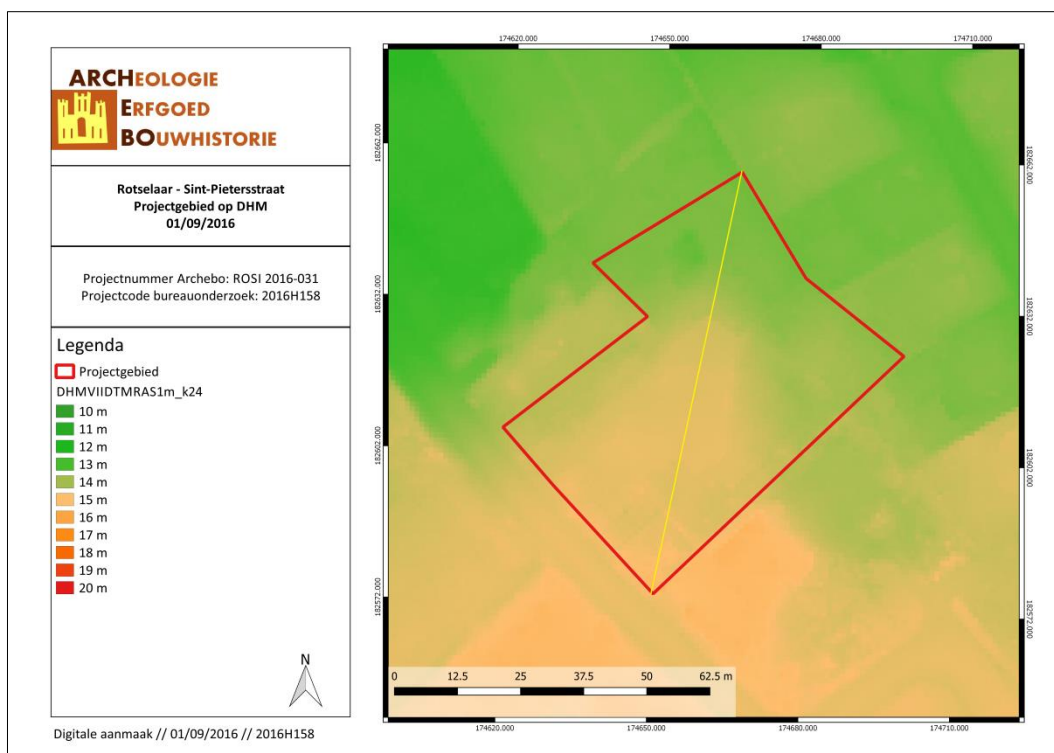
3.1.1. Topografische situering

Ten noorden van het projectgebied loopt de Torenstraat. In het westen en zuiden vormt de Sint-Pietersstraat de begrenzing. In oosten wordt het projectgebied begrensd door de Sint-Annastraat. Het terrein bevindt zich tussen 13,9 en 15,2 m boven de zeespiegel.

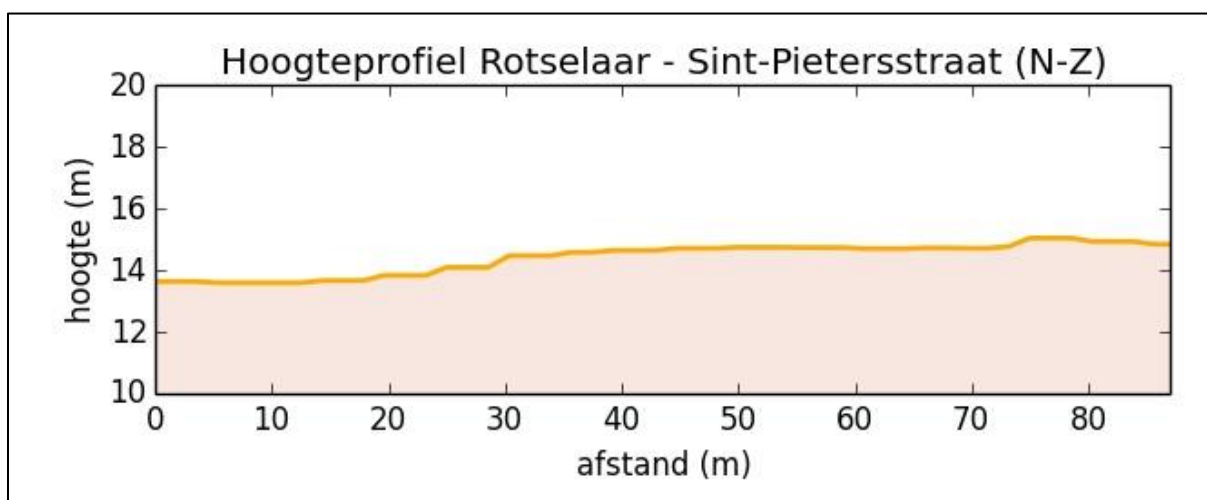
ROSI/2016/09/01/5 – Digitale aanmaak

Figuur 8: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2016).

ROSI/2016/09/01/6 – Digitale aanmaak

Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied en profiellijn op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2016).

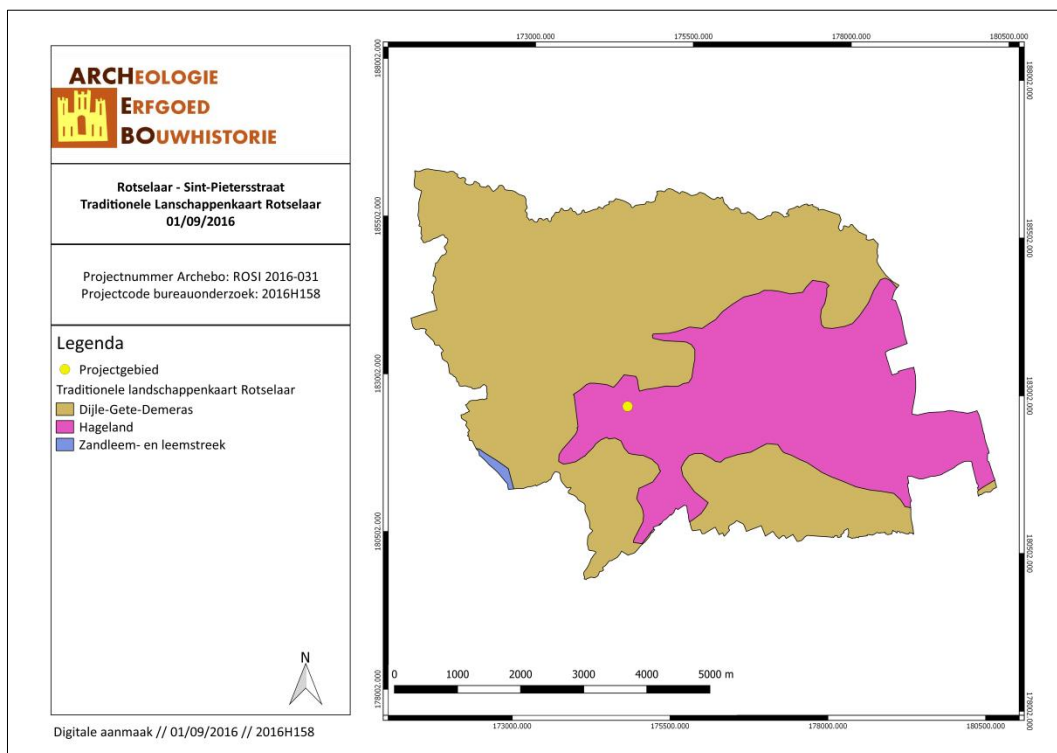

Figuur 10: Hoogteprofiel (Geopunt, 2016).

3.1.2. Geologie & landschap

3.1.2.1. Fysisch geografisch

Rotselaar is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant op ca. 10 km ten noorden van de stad Leuven. De gemeente is gelegen op de grens van het Hageland en de Dijle-Gete-Demeras. De fusiegemeente Rotselaar ligt dus in het samenvloeiingsgebied van de Dijle en de Demer, die op zijn beurt reeds de waters van de Winge en Losting opvangt. Daarenboven vormt de Laak in het noorden de grens tussen Werchter en Tremelo. Deze waterlopen hebben hun loop in de soms brede alluviale depressies. Tussen de lemige en kleiige valleien bevinden zich cultuureilanden die iets hoger gelegen zijn en meestal bestaan uit zandlemige, lemig-zandige en zandige bodems.¹

ROSI/2016/09/01/7 – Digitale aanmaak

Figuur 11: De gemeente Rotselaar op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2016).

3.1.2.2. Paleogeen & neogeen (Tertiair)

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de Formatie van St. Huibrechts-Hern en opgebouwd uit wit tot grijsbruin grof zand, soms grindhoudend, silteuze en kleihoudende lenzen, glimmerhoudend, met schelpfragmenten.

¹ www.rotselaar.be

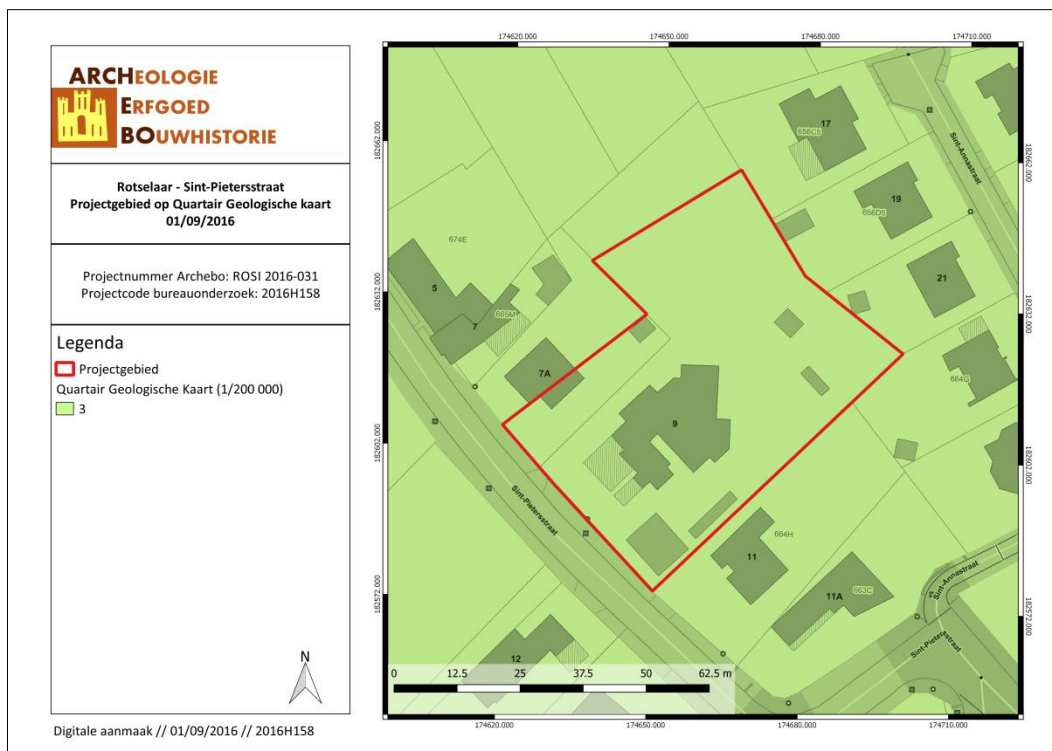

RO51/2016/09/01/8 – Digitale aanmaak

Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016).

3.1.2.3. Quartair

Volgens de profieltypenkaart is het Tertiair afgedekt met Quartaire afzettingen met aan de basis sedimenten van fluviatiele herkomst (fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)), FLPw, afgedekt door eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. Zand tot zandleem in noordelijk en centrale gedeelte van Vlaanderen. Silt (loess) in het zuidelijk gedeelte van Vlaanderen (ELPw). En/of het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) en/of Hellingsafzettingen van het Quartair (HQ).

ROSI/2016/09/01/9 – Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartair Geologische kaart 1/200.000 (DOV, 2016).

3

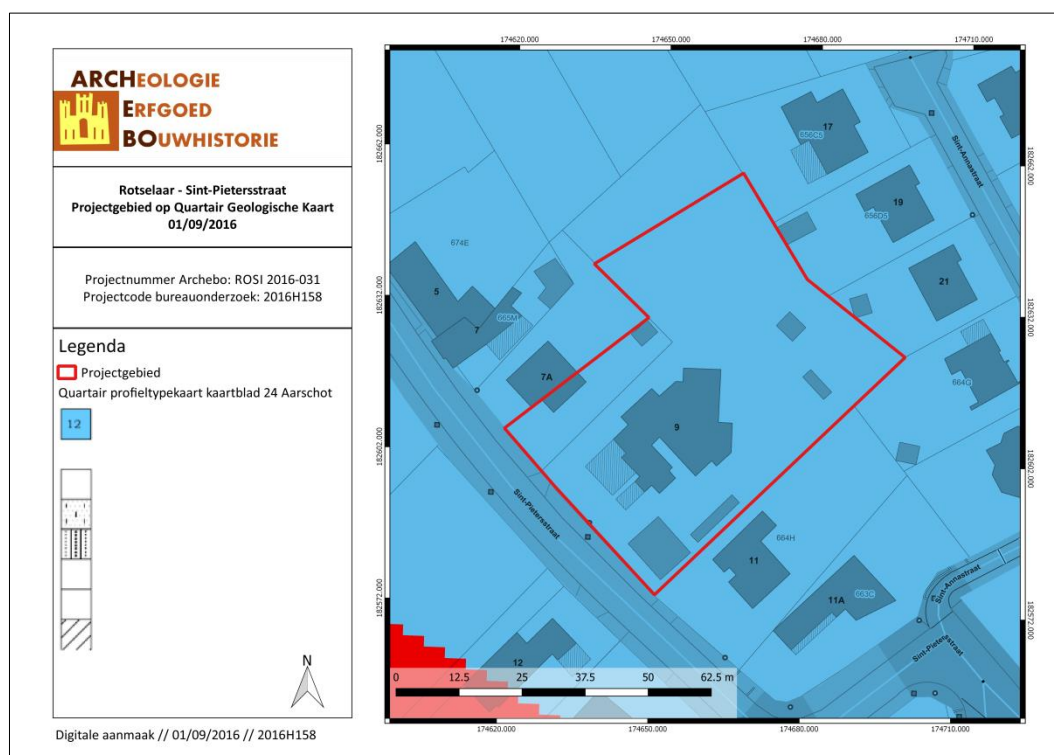
ELPw en/of HQ
FLPw

Legende

ELPw en/of HQ: eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. Zand tot zandleem in noordelijk en centrale gedeelte van Vlaanderen. Silt (loess) in het zuidelijk gedeelte van Vlaanderen. En/of het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) en/of Hellingsafzettingen van het Quartair.

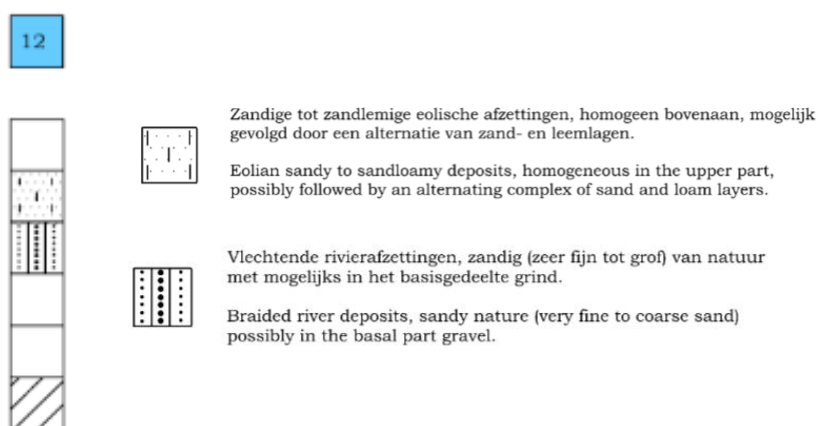
FLPw: fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Volgens de quartair geologische kaart (1:50.000) kent het onderzoeksgebied vlechtende rivierafzettingen, zandig (zeer fijn tot grof) van natuur met mogelijks in het basisgedeelte grind. Dit wordt afgezet door zandige tot zandlemige eolische afzettingen, homogeen bovenaan, mogelijk gevolgd door een alternatie van zand- en leemlagen.

ROSI/2016/09/01/10 – Digitale aanmaak

Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartair Geologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016).

Figuur 15: Legende bij Quartair Geologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016)

3.1.2.4. Bodem, erosie & bodemgebruik

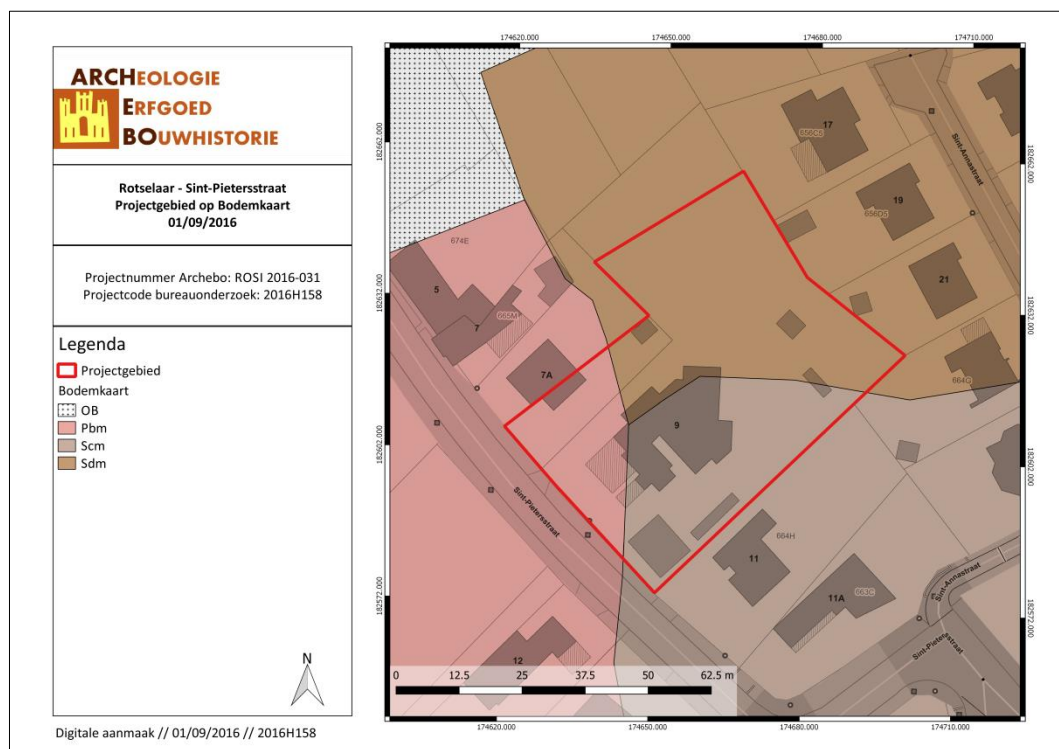
Volgens de bodemkaart komen er de bodemseries Pbm, Scm en Sdm voor in het onderzoeksgebied. Pbm kent een droge licht zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont.

Scm is een matig droge lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Dit zijn plaggenbodems. De A horizont, normaliter meer dan 60 cm dik, is donkerbruin of donkergrijs en kan meestal in twee subhorizonten verdeeld worden: een bovenste deel (Ap) 25-30 cm met 2-2,5% humus en een onderste deel met ongeveer 1,2% humus.

Sdm is een matig natte lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Deze plaggenbodems hebben een antropogene A horizont die meer dan 60 cm dik is, en donkerbruin of donkergrijs van kleur is. De bovenste bouwvoor 25-30 cm bevat 2-2,5 % humus en de onderste ongeveer 1,2 %. Onder de A komt een verbrokkelde Podzol B voor.

Volgens de WRB-classificatie vallen al deze bodems onder de Anthrosols. Dit zijn bodems met een lange en intensieve agriculturele activiteiten. De Sdm is een Endogleyic Plaggic/Terric Anthrosol terwijl Scm en Pbm enkel Plaggic/Terric Anthrosols zijn.²

Op het belendend terrein langs de noordkant heeft Archebo bvba een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd.³ Tijdens dit onderzoek werd evenwel vastgesteld dat er enkel in werkput 1 een Sdm-bodem aanwezig was. In de overige werkputten was de A-horizont slechts 40 cm dik en kende ze geen gelaagdheid. De B-horizont was hierbij slecht ontwikkeld.

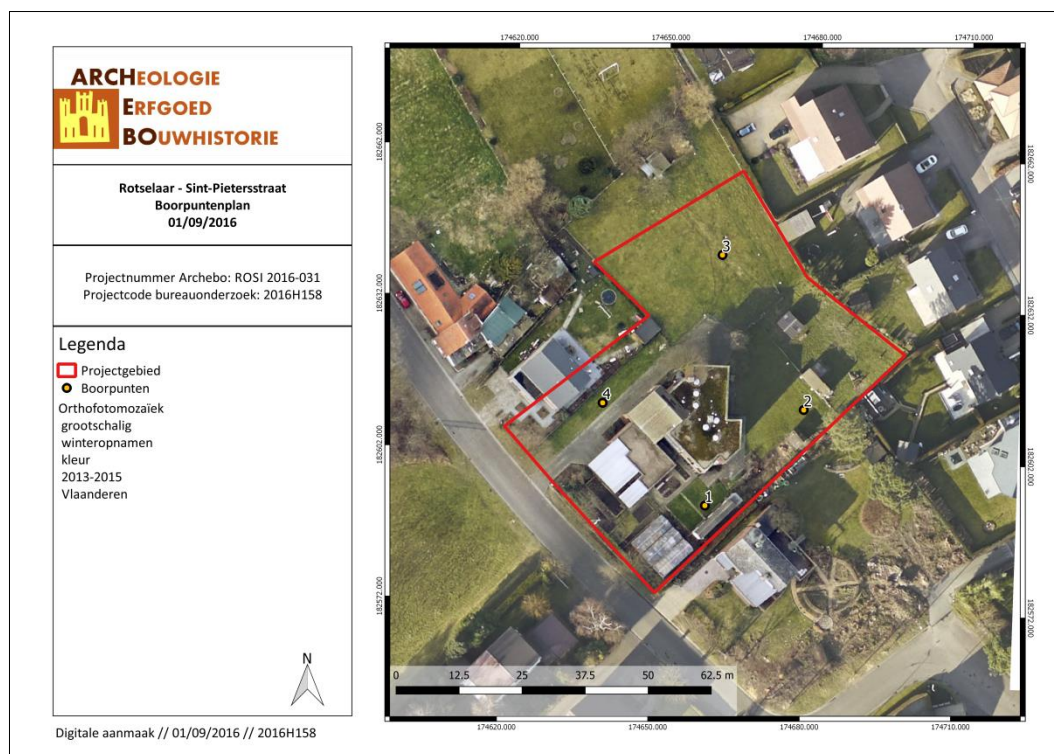
ROSI/2016/09/01/11 – Digitale aanmaak

Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2016).

² Dondeyne et al., 2012

³ Archebo-rapport 2014-20

Om een beter inzicht te krijgen op de bodemgesteldheid en eventuele verstoringen werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Er werd in een verspringend grid geboord, waarbij de vermoede verstoringen van afgebroken bebouwing zouden worden aangetroffen. Zodoende bleek op het terrein dat 4 boringen voldoende waren om een goed beeld te verkrijgen. De detailbeschrijvingen en boorstaten worden in bijlage toegevoegd aan de nota. De meest relevante delen worden hieronder weergegeven.

ROSI/2016/09/01/12 – Digitale aanmaak

Figuur 17: Boorpuntenplan (Archebo bvba, 2016)

De ondiepe ondergrond bestaat uit licht bruingrijs (10YR 6/2), gelig bruin (10 YR 7/6) en donker gelig bruin (10YR 4/4), zwak lemig tot lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand behorend bij de eolische afzettingen van de Formatie van Gent⁴ (ook bekend onder het lid van Wildert van de Formatie van Gent of Homogeen Pakket en het dekzand).⁵ Enkel in boring 3 zijn vanaf 75 cm –mv enkele roestvlekken aangetroffen in de ondergrond (Cg-horizont). In boring 2 is op 65 tot 70 cm –mv onder een 15 cm dik laagje dekzand, een donker gelig bruine (10 YR 4/4) horizont aangetroffen bestaande uit licht humeus, licht lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand, aangetroffen. Deze horizont is mogelijk de A-horizont van een begraven bodem. Aan de andere kant kan deze horizont ook gevormd zijn door stagnatie van humeus op een iets minder waterdoorlaatbare laag. Net onder deze horizont ligt een laag lemig zand.

De bodem in zijn minst verstoorde gedaante is opgebouwd uit een dikke tot matig dikke humeuze A-horizont met twee subhorizonten en vervolgens een C-horizont bestaande uit het boven beschreven dekzand. De bovenste Ap-horizont van 5 à 10 cm dikte is zeer donker grijsbruin (10YR 2/2), licht

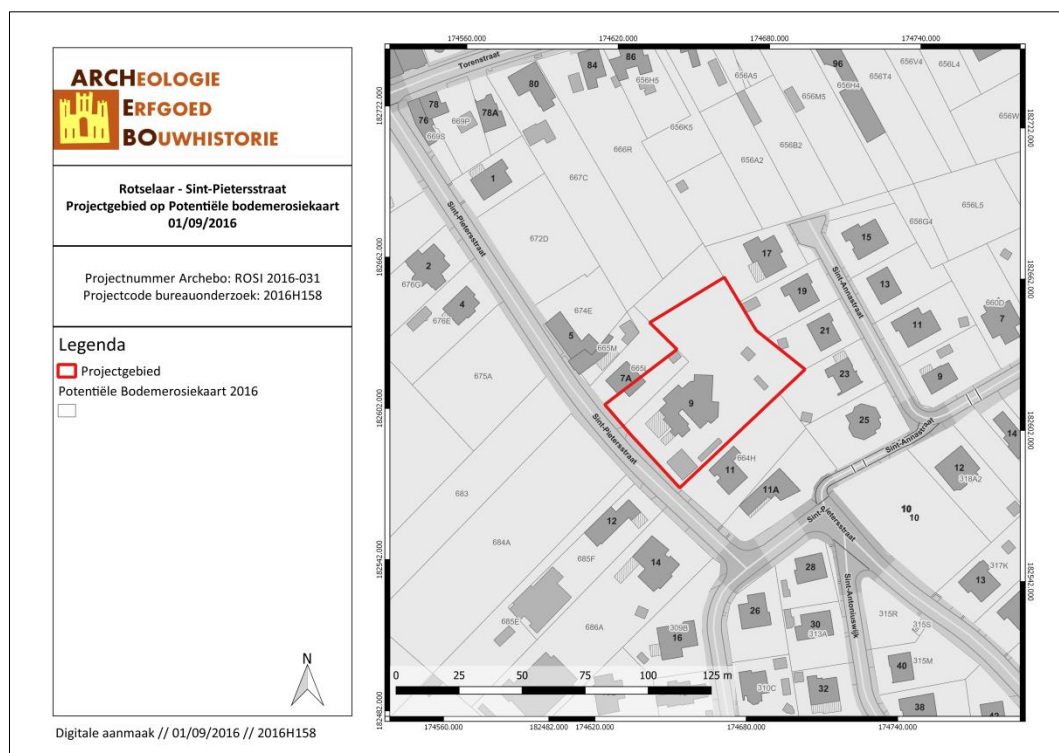
⁴ Bogemans en Van Molle, 2007.

⁵ Borremans, 244 en 249.

humeus, lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand al dan niet met enkele kleine grindjes. De onderste Ap-horizont is donkerbruin (10YR 3/3), licht humeus, lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand. Deze opbouw is aangetroffen in boring 1 en 2.

Boring 3 is naast een ondiepe kuil in het weiland gezet en de eerste 35 cm bestaat uit bruin (10YR 4/3), licht humeus, licht lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand, waarin enkele zandleembrokjes in zijn aangetroffen. Direct onder deze laag opgebrachte grond is een dunne donkerbruine (10YR 3/3) A-horizont aangetroffen die uit licht humeus, licht lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand bestaat. Onder deze ca. 20 cm dikke A-horizont is de C-horizont bestaande uit het boven beschreven dekzand aangetroffen. Een dergelijke opbouw is ook in boring 4 aangetroffen maar daar is in de opgebrachte grond een differentiering aangetroffen in een 25 cm dikke bouwvoor en vervolgens een horizont bestaande uit gelig bruin, donker gevlekt, lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand. Onder deze 80 cm dikke ophoging is een matig dikke donkerbruine (10YR 3/3) A-horizont aangetroffen die uit licht humeus, lemig, zeer fijn, goed gesorteerd zand bestaat. Tenslotte is daaronder de C-horizont bestaande uit het dekzand aangetroffen.

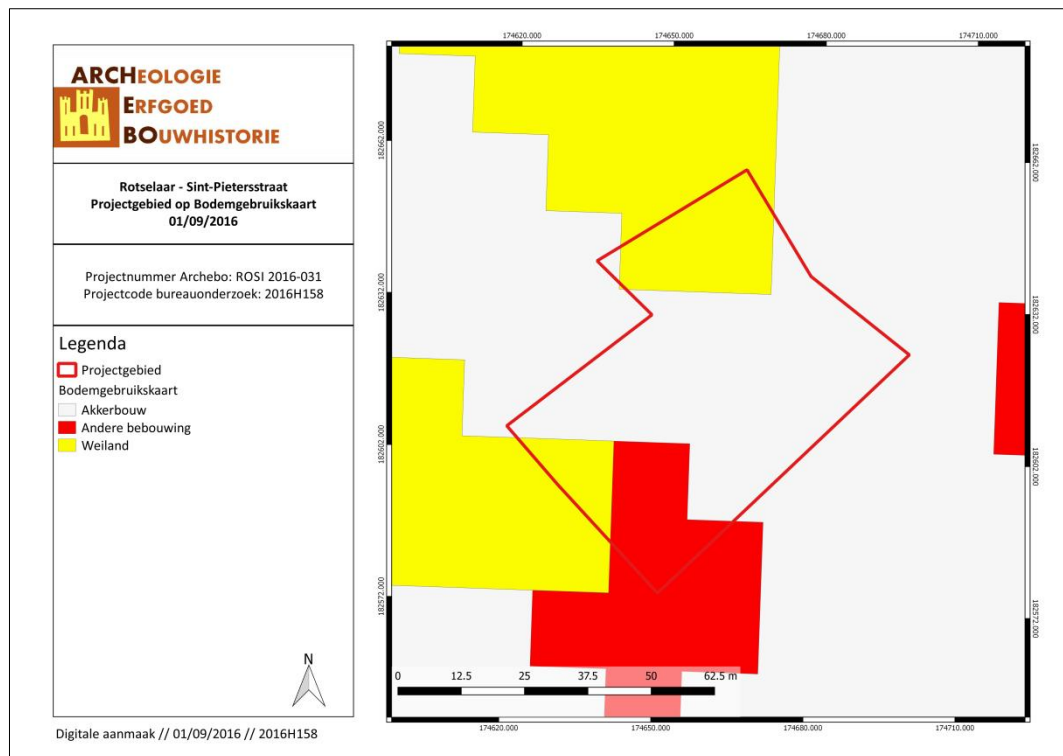
Het plangebied zelfs is niet gekarteerd op de potentiële bodemerosiekaart. Voor de onmiddellijke is er een verwaarloosbare kans op bodemerosie.

ROSI/2016/09/01/13 – Digitale aanmaak

Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart van de Vlaamse gemeenten (Geopunt, 2016).

Op de bodemgebruik kaart staat het plangebied deels weergegeven als 'andere bebouwing', akkerbouw en weiland.

ROSI/2016/09/01/14 – Digitale aanmaak

Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaat (Geopunt, 2016).

3.2. Archeologische data

Centrale Archeologische Inventaris

Binnen een straal van 400 meter, vanaf het onderzoeksgebied, bevinden zich twee CAI-locaties. Het gaat hier om nummers 887 en 159836. CAI-locatie 887 is een kapel uit de Nieuwe Tijd. In 1515 stond hier al een kleine veldkapel dat toen toegewijd was aan Onze-Lieve-Vrouw. In 1882 werd hier een fragment ontdekt van de 12de eeuwse romaanse doopvont van Rotselaar. Het werd gebruikt als drempelsteen en wordt nu bewaard in het KMKG.

CAI-locatie 159836 betreft een booronderzoek en een mechanische prospectie, uitgevoerd in het jaar 2011. Tijdens dit onderzoek zijn er sporen en vondsten uit de IJzertijd tot en met de Nieuwe Tijd aan het licht gekomen. De vondsten uit de IJzertijd bestaan voornamelijk uit aardewerk. Sommige van deze bevonden zich in een oude windvaldepressie ofwel op de grens van de oppervlaktehorizont en de B of C-horizont van de moerasbodem. Deze scherven zijn zeer goed bewaard gebleven en bevinden zich mogelijk op een scherp afgelijnde stratigrafische positie, wat kan wijzen op een depositie gedurende een zeer korte periode. Gaat het om weggegooid nederzettingsafval of om ritueel gedeponeerd vaatwerk?

Vervolgens zijn er ook grachten aangetroffen. Op basis van het weinige materiaal dat uit de grachtvullingen kon ingezameld worden, zou kunnen afgeleid worden dat deze grachten uit een ruime tijdsspanne vanaf de ijzertijd tot en met de nieuwste tijd dateren. Het feit dat alle grachten

een gelijkaardige oriëntatie hebben, die nog overeenstemt met de oriëntering van de huidige perceelsgrenzen, wijst echter eerder op een datering vanaf de late middeleeuwen. De vondsten in de grachtvullingen moeten dan enkel als terminus post quem gezien worden. Deze grachten vormden dus waarschijnlijk de grenzen van de akkers, die eveneens het water naar de centrale depressie draineerden.

Tenslotte werden in het oostelijk deel van de akker sporen en structuren aangetroffen die in verband kunnen gebracht worden met het verdwenen Hof van Waterdijk (16de eeuw): puinlagen, uitgebroken fundering (?) en restanten van muren. Mogelijk was het Hof van Waterdijk omgeven door een weg of brede gracht.

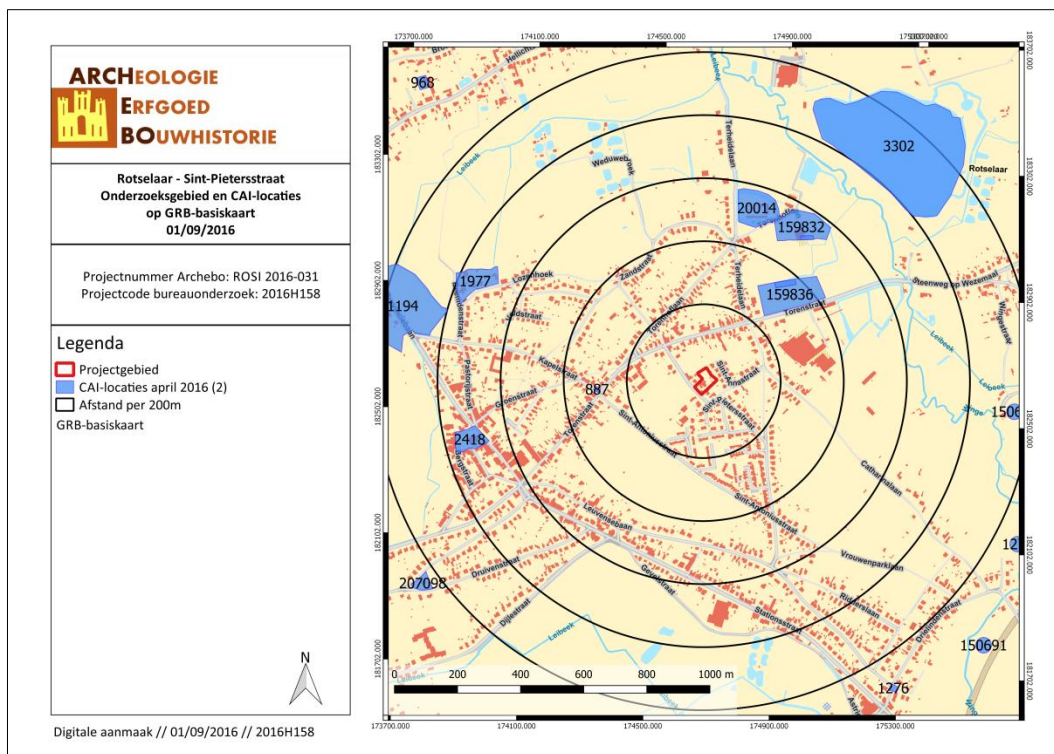
Binnen een straal van 600m bevinden zich ook twee locaties. Locatie 20014 bestaat uit een motte met donjon en een kapel. Op locatie 159832 zijn er tijdens een booronderzoek en een mechanische prospectie overblijfselen uit de IJzertijd tot en met late middeleeuwen/Nieuwe tijd aan het licht gekomen. Net zoals op locatie 159836 vermoedt men dat de aardewerkfragmenten binnen een rituele context dienen geplaatst te worden, gezien de gelijkaardige omstandigheden waarin ze aangetroffen zijn.

Vervolgens zijn er drie sporen op één lijn aangetroffen. Vermoedelijk gaat het hier om paalkuilen, vrij ondiep bewaard. Een spoor bevatte aardewerkfragmenten. Op basis van deze scherven kunnen deze sporen van de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd gedateerd worden.

Op 800m van het project liggen wederom twee CAI-locaties. Het gaat hier om een site met walgracht uit de 18de eeuw (CAI-locatie 1977) en om een kerk met vlakgraf en kluis. De resten van een 12de eeuwse doopvont werden terug gevonden in de kapel aan het Kerkhoverveld in 1882 (nu in KMKG). In de laat-gotische kerktoeren staat nog een romaanse (half)zuil. De kluis stond op het kerkhof aangebouwd tegen de oostzijde van de kerk. De oudst bekende kluizenares was zuster Agnes die in 1491 of 1492 overleed. De Sint-Pietersparochie bestond zeker in 1044: in dat jaar kwam de dorpskerk in handen van de kanunniken van de Sint-Bartholomeuskerk in Luik.

Op 800 tot 1000m van het projectgebied bevinden zich een versterkt kasteel met een toren uit ijzerzandsteen en een kapel (CAI-locatie 1194) en een site uit het Midden-Paleolithicum (CAI-locatie 3302) De site is gelegen op de alluviale vlakte van de Winge, bij de samenvloeiing van de Demer, op de rechteroever van de rivier. Het merendeel van het materiaal, besproken door Prof. Dr. Van Peer, werd aangetroffen in opgespoten zand, afkomstig van zandwinningswerken en gestort op "de Plein" in Holsbeek geografische coördinaten: 50°57'38" - 4°43'45" (WGS 84).

Buiten een straal van 1km tot het projectgebied zijn er overblijfselen uit de steentijd tot en met de 20ste eeuw aan het licht gekomen.

ROSI/2016/09/01/15 – Digitale aanmaak

Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2016).

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
885	Watermolen	Late middeleeuwen
887	Kapel	Nieuwe Tijd
968	Vondstenconcentratie aardewerk	IJzertijd
1194	Versterkt kasteel met toren ijzerzandsteen + kapel	Volle middeleeuwen
1274	Losse vondst, lithisch materiaal	Neolithicum
1276	Losse vondst, lithisch materiaal	Neolithicum
1977	Site met walgracht	Nieuwe Tijd
2418	Kerk	Middeleeuwen
3302	Vondstenconcentratie lithisch en organisch materiaal	Midden-Paleolithicum
20014	Motte en kapel	Late middeleeuwen
150691	Losse vondst, lithisch materiaal	Steentijd
150699	Losse vondst, lithisch materiaal	Steentijd
159832	Vondstenconcentratie aardewerk	IJzertijd
	Losse vondst, aardewerk	Late middeleeuwen
159836	Vondstenconcentratie aardewerk	IJzertijd
	Losse vondst, aardewerk	Romeinse Tijd
	Grachten	Late middeleeuwen
	Hoeve	Nieuwe Tijd
207098	Vlakgraf	WO I

3.3. Historiek & cartografische bronnen

Onderzoek historische bronnen

De huidige gemeente Rotselaar ontstond op 1 januari 1977. De vroegere gemeenten Rotselaar, Werchter (zonder het gedeelte Wakkerzeel) en Wezemaal werden door de fusies van gemeenten samengevoegd tot één grote gemeente. Rotselaar en Wezemaal werden reeds vermeld in 1044. De benaming Werchter wordt in geschiedkundige bronnen pas een eeuw later voor het eerst vermeld.⁶

In de 12e eeuw had de hertog van Brabant de macht over Rotselaar en Wezemaal. Werchter stond onder de controle van de graven van Aarschot en het geslacht der Berthouts. Vanaf 1170 ongeveer vestigden zich in Wezemaal en Rotselaar dienstmannen van de hertog van Brabant. In de loop van de 13e eeuw traden die toe tot de adel en gingen als 'heer' heersen over de 'heerlijkheden' Rotselaar en Wezemaal.⁷

In de 14e eeuw wisten de heren van Wezemaal en Rotselaar ook Werchter (en Haacht) te onttrekken aan de invloedssfeer van het geslacht der Berthouts en vormden toen reeds de drie dorpen Wezemaal, Werchter en Rotselaar samen het Land of de Baronie van Rotselaar. De baronie Rotselaar kwam in 1516 in handen van de machtige familie van Croÿ om gevoegd te worden bij het markgraafschap Aarschot, later in 1533 verheven tot hertogdom Aarschot.⁸

Op religieus gebied wist in de 13e eeuw de orde van de Norbertijnen de parochiale rechten en inkomsten van Rotselaar, Wezemaal en Werchter in de wacht te slepen; de abdij van Park Heverlee in Werchter en de abdij van Averbode in Wezemaal en Rotselaar.⁹

De bevolking van Wezemaal, Werchter en Rotselaar werd vanaf 1488 voortdurend getroffen door oorlogsgeweld. Pas vanaf 1750 begon de welvaart toe te nemen dankzij vernieuwingen in de landbouw. De dorpelingen leefden daar voornamelijk van tot diep in de 19e eeuw. De wijnteelt was hier van de 13e tot de 16e eeuw ruim verspreid. Tussen 1810 en 1850 kwam er een heropbloei van de wijnteelt op de Wijngaardberg in Wezemaal. Ook de industriële revolutie in de tweede helft van de 19e eeuw zorgde voor meer welvaart.¹⁰

Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste

⁶ www.rotselaar.be

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

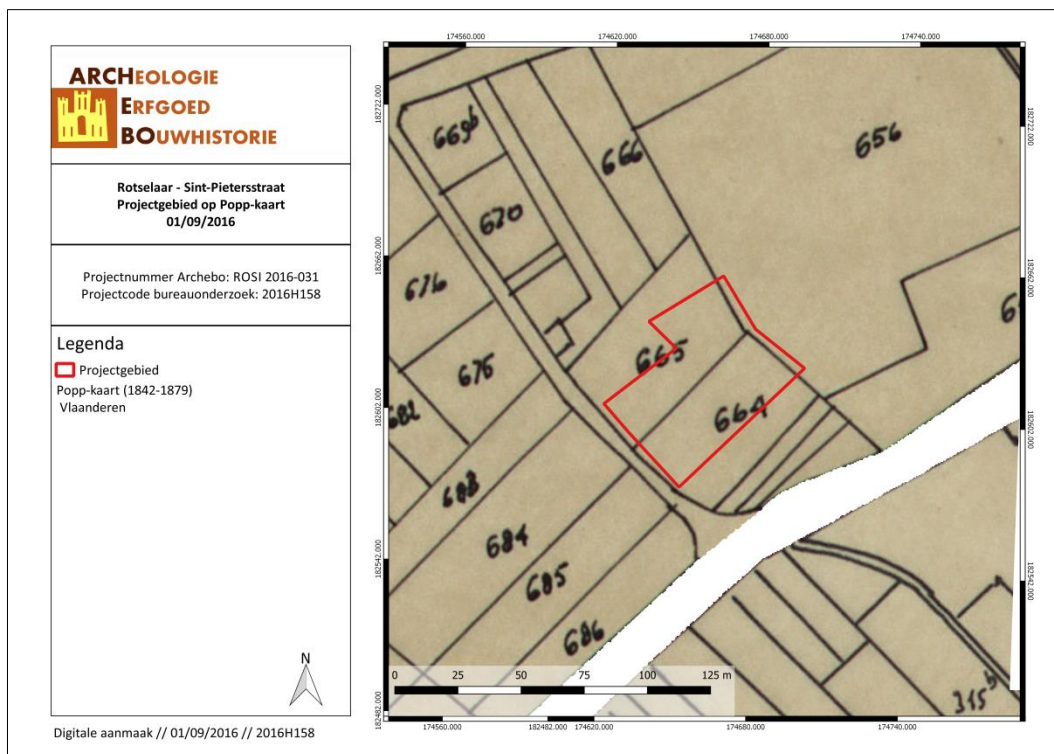
gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied. Uit deze kaart valt voor het onderzoeksgebied af te leiden dat er geen bebouwing aanwezig was en dat het terrein in gebruik was als hooi/weiland. Ook op de Poppkaart en de Atlas der Buurtwegen is het terrein onbebouwd. Historisch gezien kan er dus gesproken worden van een lage densiteit aan bebouwing.

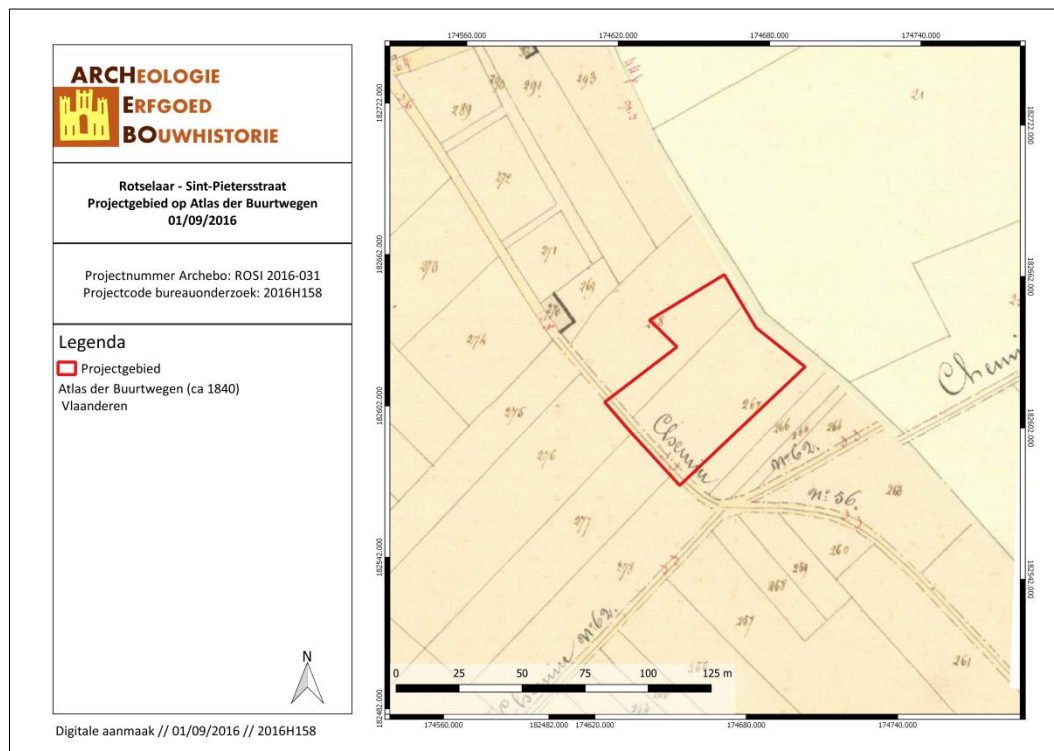
ROSI/2016/09/01/16 – Digitale aanmaak

Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (Geopunt, 2016).

ROSI/2016/09/01/17 – Digitale aanmaak

Figuur 22: Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (Geopunt, 2016).

ROSI/2016/09/01/18 – Digitale aanmaak

Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2016).

3.4. Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het onderzoeksgebied geen gebouwen stonden in de 18de en 19de eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s). Historisch gezien kunnen we voor het onderzoeksgebied dan ook spreken van een lage densiteit aan bebouwing.

Een analyse van de gekende archeologische resten in de omgeving leverde 8 meldingen binnen een straal van 1 km vanaf het onderzoeksgebied op. Deze overblijfselen dateren uit de Steentijd tot en met WO I.

Er dient evenwel opgemerkt te worden op het belendend perceel, door ARCHEBO bvba een vooronderzoek met ingreep in de bodem werd uitgevoerd (2014/020). Tijdens dit onderzoek werden slechts enkele sporen aangetroffen die op basis van het aanwezige materiaal (enkele fragmenten aardewerk) in de 18/19de of zelfs 20ste eeuw kunnen gedateerd worden. De bodemopbouw liet een sterk geantropogeniseerde bodem zien rustend op de C-horizont.

Volgens de bodemkaart zijn er lemige zandbodems met een dikke antropogene humus A-horizont aanwezig (Pbm, Scm, Sdm). Dit kan een plaggenbodem zijn waar onder intacte profielen zich nog bevinden, maar het kan eveneens gaan omwille van een plaggenbodem door het diepspitten, waardoor alle archeologische sporen eventueel vernietigd werden. Volgens de WRB vallen deze bodemseries onder de serie Anthrosol. Dit zijn bodems die lange en intensieve agriculturele activiteiten hebben gekend. Dergelijke bevindingen heeft men ook gedaan tijdens een vooronderzoek op het aangrenzende terrein.¹¹ Tijdens bovenstaand vooronderzoek op het belendend perceel werd echter vastgesteld dat er enkel in werkput 1 een Sdm-bodem aanwezig was. In de overige werkputten was de A-horizont slechts 40 cm dik en kende ze geen gelaagdheid. De B-horizont was hierbij slecht ontwikkeld.¹²

Uit het landschappelijk booronderzoek uitgevoerd voor dit project kon een zelfde bodemopbouw herkend worden : dikke antropogene humus A-horizont op een C-horizont.

Doordat het onderzoeksgebied in de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw deels bebouwd raakte, zal het terrein plaatselijk zware verstoringen kennen. Verder dient aangehaald te worden dat het terrein lange tijd als akkerland in gebruik moet zijn geweest, wat (plaatselijk) het archeologische niveau eveneens deels verstoord hebben door diepspitten.

¹¹ Archebo-rapport 2014-020

¹² *Ibidem*.

4. Resultaten bureauonderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd.

4.1. Algemeen

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Durobouw bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door de opdrachtgever de bouw van een appartementsblok gerealiseerd worden. Dit gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief verstoord zal worden.

Momenteel is het terrein deels bebouwd. Het overige deel is in gebruik als tuinzone en weiland. De bouw van de aanwezige bebouwing heeft ongetwijfeld verstoringen met zich meegebracht onder de vorm van fundatiewerken. Verder dient aangehaald te worden dat het terrein lange tijd als akkerland in gebruik moet zijn geweest, wat (plaatselijk) het archeologische niveau eveneens kan verstoord hebben door diepspitten. Dit werd aangetoond in het landschappelijk booronderzoek.

Een analyse van de gekende archeologische resten in de omgeving leverde 8 meldingen binnen een straal van 1 km vanaf het onderzoeksgebied op. Deze overblijfselen dateren uit de Steentijd tot en met Nieuwste Tijd. Hierdoor zou het terrein mogelijk archeologische resten vanaf de steentijd kunnen bevatten. Hierbij handelt het vermoedelijk om artefactvondsten uit de steentijden en/of grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning of activiteit uit de IJzertijd tot Nieuwe Tijd.

4.2. Beantwoording onderzoeksvragen

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er geen bebouwing aanwezig was binnen het onderzoeksgebied gedurende de 18de en 19de eeuw. Historische bronnen leverden geen enkele aanwijzing op voor de vroegere periodes. Binnen een straal van ca 1000 meter zijn er 8 meldingen gekend die dateren uit de Steentijd tot en met de Nieuwste Tijd.

Op het belendend perceel werd door ARCHEBO bvba een vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd (2014/020). Tijdens dit onderzoek werden enkele sporen aangetroffen. Deze kunnen op basis van het weinige materiaal dat werd aangetroffen, tussen de 18de/19de-20ste eeuw gedateerd worden.

2. *Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?*

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het onderzoeksgebied geen gebouwen stonden tussen de 18de en de eerste helft 20ste eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s).

3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?*

Er kunnen mogelijk archeologische resten vanaf de steentijd tot de Nieuwe Tijd aangetroffen worden. Hierbij handelt het vermoedelijk om artefactvondsten uit de steentijden en/of grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning of activiteit uit de IJzertijd tot de Nieuwste Tijd.

4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

Momenteel is het terrein deels bebouwd. Op deze plaatsen kan een verstoring van het bodemarchief verwacht worden. Verder was het onderzoeksgebied tot voor kort in gebruik als akkerland. Het (diep)ploegen van de percelen kan dan ook mogelijk het archeologische niveau beschadigd of zelfs vernietigd hebben.

4.3. Samenvatting / assessment bureauonderzoek

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Binnen het plangebied zal door de initiatiefnemer de bouw van een appartementsblok gerealiseerd worden.

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het onderzoeksgebied geen gebouwen stonden in de 18de en 19de eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s).

Voor het onderzoeksgebied zelf zijn in de Centrale Archeologische Inventaris geen archeologische waarden bekend. In de ruime omgeving (binnen een straal van 1 km) zijn er acht archeologische waarden bekend. Deze dateren vanaf de Steentijd tot en met de Nieuwste Tijd.

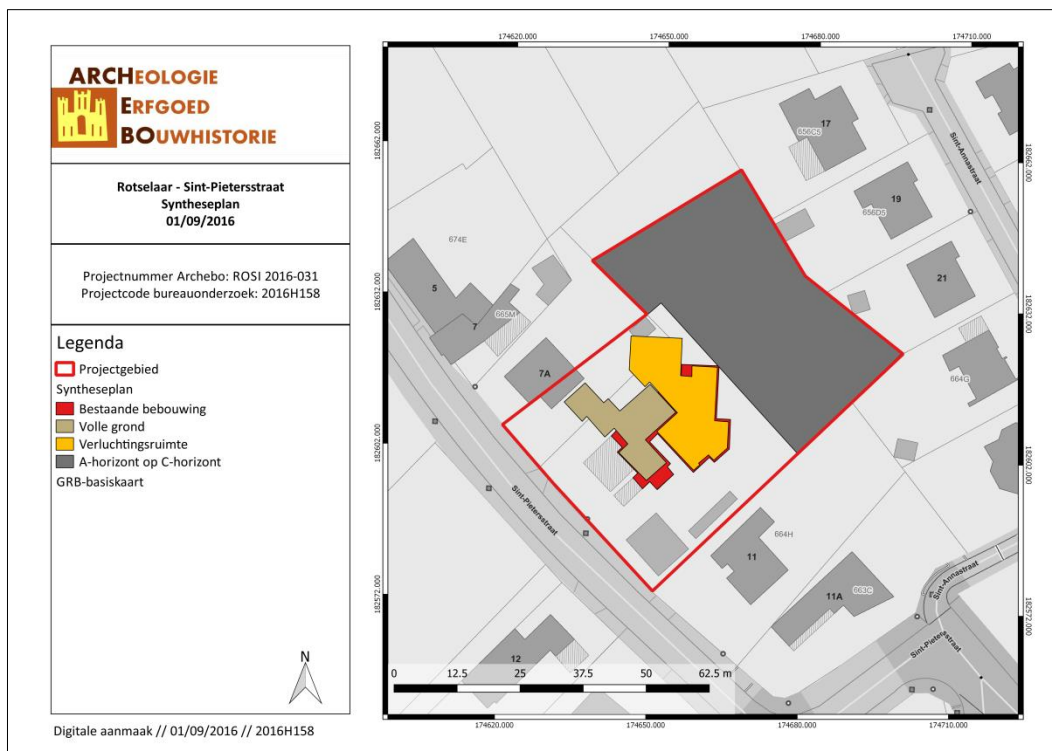
Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van alle beschikbare bodemkaarten en geologische kaarten. Hieruit bleek dat de aanwezige bodemtypes in de richting van een plaggenbodem wijzen (Pbm, Scm, Sdm). In bepaalde types van plaggenbodems die niet gepaard gaan met veel spit activiteiten (steken van plaggen in de heide, stalmest, etc.) kan er onder een plaggenbodem een intacte podzolbodem aanwezig zijn en kunnen steentijdsites bewaard gebleven zijn. Het landschappelijk booronderzoek toont echter aan dat het ontstaan van dikke antropogene humus A-horizonten is ontstaan door het diepspitten van de bodem, waarbij mogelijke steentijdsites en sporensites vergraven werden.¹³ Bovendien werden er tijdens een vooronderzoek met ingreep in de bodem op het belendend perceel geen vondsten uit de steentijd aangetroffen (ARCHEBO-rapport 2014/020).

Intacte steentijdsites zijn dan ook niet meer te verwachten in dit gebied. Tevens werden er tijdens voornoemd vooronderzoek enkel sporen aangetroffen die op basis van het aanwezige materiaal (enkele fragmenten aardewerk) in de 18de/19de of zelfs 20ste eeuw dienen gedateerd te worden. Hierdoor is de kans op het aantreffen van artefacten en/of grondsporen op het te onderzoeken perceel gering.

Verder heeft de aanwezige bebouwing het archeologische niveau plaatselijk vernield. In dit opzicht dient ook aangehaald te worden dat het terrein in gebruik is geweest als akker/weiland. Mogelijk is het archeologische niveau in het verleden – plaatselijk – verstoord geraakt tijdens het (diep)ploegen van de akkers.

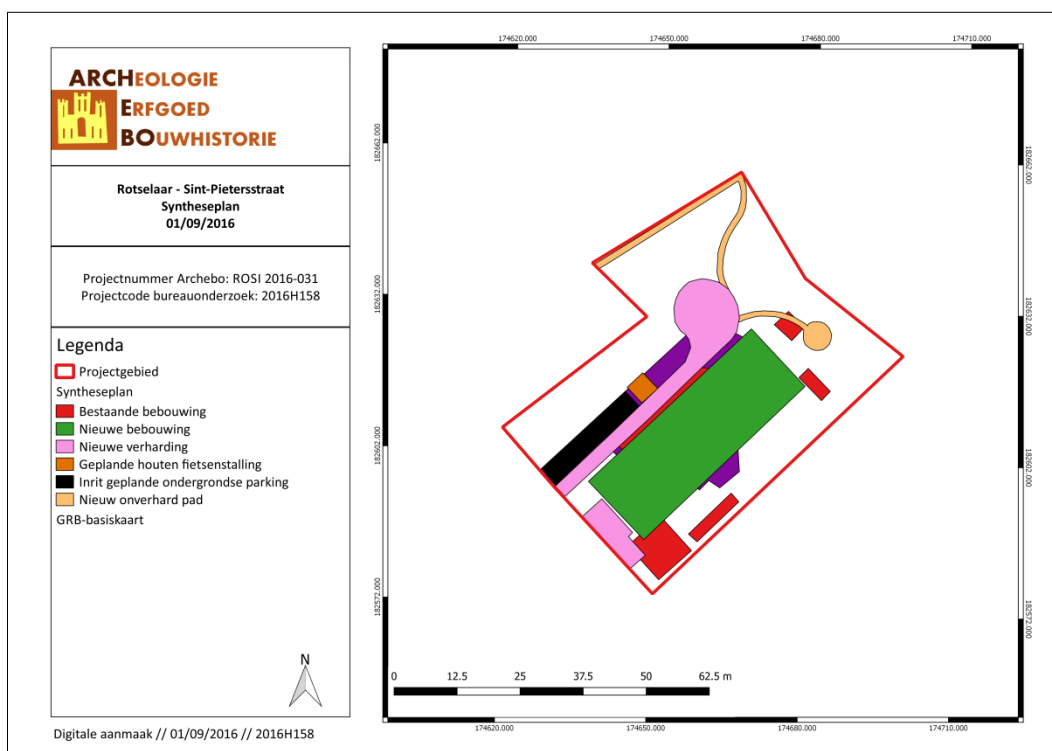
Tevens dient gemeld te worden dat het nog vrije te onderzoeken gebied in dit project zeer beperkt is. Ook naar de toekomst is uitbreiding omwille van de omliggende bebouwing onbestaande. Zelf bij het gedeeltelijk aantreffen van een site is de kenniswinst te beperkt.

¹³ LANGOHR, R. 2001.

ROSI/2016/09/01/19 – Digitale aanmaak

Figuur 24: Syntheseplan

ROSI/2016/09/01/20 – Digitale aanmaak

Figuur 25: Syntheseplan

4.4. Programma van maatregelen

Gezien de beperkte kans dat er binnen het plangebied nog intacte en waardevolle archeologische resten aanwezig zijn, stelt ARCHEBO bvba geen verder onderzoek voor.

5. Bibliografie

Bodemkaart Vlaanderen, <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html/>.

Centrale Archeologische Inventaris (CAI), <https://cai.onroenderfgoed.be/>.

Geopunt Vlaanderen, <http://www.geopunt.be/>.

Inventaris van het Onroerend Erfgoed, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI), <http://www.ngi.be/topomapviewer/public/>.

Gemeente Rotselaar, <http://www.rotselaar.be>

Claesen, J., A. Devroe & B. Van Genechten, 2015. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Rotselaar - Sint-Annastraat, Kortenaken: Archebo-rapport 2014/020

Dondeyne, S., E. Van Ranst & J. Deckers, 2012. Converting the legend of the Soil Map of Belgium to World Reference Base for Soil Resources, Brussel

6. Figurenlijst

<i>Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen</i>	2
<i>Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2016)</i>	3
<i>Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016)</i>	4
<i>Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016)</i>	5
<i>Figuur 5: Links, kleinschalige luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971; rechts, kleinschalige luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 (Geopunt, 2016)</i>	6
<i>Figuur 6: Middenschallige luchtfoto Vlaanderen, 2000-2003 (Geopunt, 2016)</i>	6
<i>Figuur 7: De geplande toestand</i>	8
<i>Figuur 8: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2016)</i>	9
<i>Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied en profiellijn op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2016)</i>	10
<i>Figuur 10: Hoogteprofiel (Geopunt, 2016)</i>	10
<i>Figuur 11: De gemeente Rotselaar op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2016)</i>	11
<i>Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016)</i>	12
<i>Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartair Geologische kaart 1/200.000 (DOV, 2016)</i>	13
<i>Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartair Geologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016)</i>	14
<i>Figuur 15: Legende bij Quartair Geologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016)</i>	14
<i>Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2016)</i>	15
<i>Figuur 17: Boorpuntenplan (Archebo bvba, 2016)</i>	16
<i>Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart van de Vlaamse gemeenten</i>	17
<i>Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2016)</i>	18
<i>Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2016)</i>	20
<i>Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (Geopunt, 2016)</i>	23
<i>Figuur 22: Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (Geopunt, 2016)</i>	24
<i>Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2016)</i>	24
<i>Figuur 24: Synthesepan</i>	29
<i>Figuur 25: Synthesepan</i>	29

7. Plannenlijst

<i>ROSI/2016/09/01/1 – Digitale aanmaak</i>	3
<i>ROSI/2016/09/01/2 – Digitale aanmaak</i>	4
<i>ROSI/2016/09/01/3 – Digitale aanmaak</i>	5
<i>ROSI/2016/09/01/4 – Digitale aanmaak</i>	8
<i>ROSI/2016/09/01/5 – Digitale aanmaak</i>	9
<i>ROSI/2016/09/01/6 – Digitale aanmaak</i>	10
<i>ROSI/2016/09/01/7 – Digitale aanmaak</i>	11
<i>ROSI/2016/09/01/8 – Digitale aanmaak</i>	12
<i>ROSI/2016/09/01/9 – Digitale aanmaak</i>	13
<i>ROSI/2016/09/01/10 – Digitale aanmaak</i>	14
<i>ROSI/2016/09/01/11 – Digitale aanmaak</i>	15
<i>ROSI/2016/09/01/12 – Digitale aanmaak</i>	16
<i>ROSI/2016/09/01/13 – Digitale aanmaak</i>	17
<i>ROSI/2016/09/01/14 – Digitale aanmaak</i>	18
<i>ROSI/2016/09/01/15 – Digitale aanmaak</i>	20
<i>ROSI/2016/09/01/16 – Digitale aanmaak</i>	23
<i>ROSI/2016/09/01/17 – Digitale aanmaak</i>	24
<i>ROSI/2016/09/01/18 – Digitale aanmaak</i>	24
<i>ROSI/2016/09/01/19 – Digitale aanmaak</i>	29
<i>ROSI/2016/09/01/20 – Digitale aanmaak</i>	29